

Keski-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle 22.10.2024

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion
talousarvioksi vuodelle 2025

Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

Esityksen sisältö ja ydinviestit

- 1) Hyvinvointialueiden rahoitustilanne ja –näkymät
 - Hyvinvointialueiden valtionrahoitus kehyskaudelle 2025-2028 on riittämätön
 - Rahoituksen jälkikäteistarkistus ei aluekohtaisesti varmista sitä, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista
 - Talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella hyvinvointialueet eivät voi kattaa taseeseen kertyneitä alijäämiä lainsäädännön mukaisesti vuoteen 2026 mennessä
 - Hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen on oikeansuuntainen toimi, mutta se ei saa vaarantaa perustason palvelujen vahvistamista, hoitoon pääsyä ja heikentää hyvinvointialueiden talouden tasapainoa.
- 2) Hoitotakuun määräaikojen pidentäminen on ristiriitaista suhteessa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteisiin ja sitä vastaava rahoituksen leikkaus on ylimitoitettu
- 3) Henkilöstön saatavuuden, ostopalveluiden ja hoitoon pääsyn tilannekuva, kustannusten jakautuminen perustason vrt. erikoistason välillä
- 4) Rahoituksen tarveperusteisuus nykyisillä määräytymistekijöillä ja nykyisellä toteutustavalla ei toimi oikeudenmukaisesti

Hyvinvointialueiden valtionrahoitus kehyskaudelle 2025-2028 on riittämätön

- Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemyksen mukaan hyvinvointialueiden valtion rahoitus on alimitoitettu ja riittämätön. Valtion rahoitus ei vastaa hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa siirtyneen toiminnan kustannustasoa eikä vuosina 2023-2024 tapahtunutta kustannustason muutosta (valtakunnallinen palkkaratkaisu, inflaatio, korkojen nousu)
- Hyvinvointialueet tekivät vuonna 2023 yhteensä -1,35 Mrd. euroa alijäämää. Talousarvioesityksessä todetaan, että vuonna 2024 alueiden tuloksen ennustetaan olevan 1,5 Mrd. euroa alijäämäinen. Vuotta 2023 vastaava rahoituksen vaje on siis toteutumassa myös vuonna 2024, sillä hyvinvointialueiden rahoituksen perusteisiin ei vuodelle 2024 ole tehty muutoksia.
- Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvät tehtävämuutokset ja niitä vastaavat rahoitusleikkaukset eivät korjaa hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa, vaan entisestään heikentää sitä.
- Sosiaali- ja terveystalouden rahoituksellinen alijäämä ei ole uusi ilmiö, joka olisi tullut hyvinvointialueuudistuksen myötä. Hyvinvointialueuudistus on tuonut rahoituksen alijäämäisyyden valtakunnallisesti läpinäkyväksi.

Rahoituksen jälkikäteistarkistus ei aluekohtaisesti varmista sitä, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista

- Rahoituksen jälkikäteistarkistus korjaa rahoituksen tasoa vuodelle 2025. Jälkikäteistarkistuksen tarkoituksena on varmistaa, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista.
- Jälkikäteistarkistuksen määrä määritetään koko maan tasolla. Koko maan tasolla määritelty jälkikäteistarkistus kohdennetaan alueille rahoituslain määräytymistekijöiden perusteella. Näin ollen jälkikäteistarkistus ei yksittäisen alueen osalta varmista sitä, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista.
- Vuoden 2023 yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välisenä erotuksena määritellyn vuoden 2025 rahoituksessa huomioitavan jälkikäteistarkistuksen osalta nähdään, että hyvinvointialuekohtaisesti on merkittäviä eroja siinä, kuinka jälkikäteistarkistus vastaa alueen yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä eroa. Tämä syventää alueiden eriytymistä eikä jälkikäteistarkistuksen tarkoitus toteudu.
- Keski-Suomen hyvinvointialueella jälkikäteistarkistuksen määrä vuoden 2025 rahoituksessa on 67 miljoonaa euroa kun vuoden 2023 toteutunut alijäämä oli 113,5 miljoonaa euroa. Keski-Suomen hyvinvointialueen rahoituksen kasvu vuodelle 2025 on 7 % kun alueiden rahoitus yhteensä kasvaa 8,9 %. Valtion yleiskatteinen rahoitus jää Keski-Suomen hyvinvointialueelle pysyvästi merkittävästi pienemmäksi kuin hyvinvointialueelle siirtyneen toiminnan tosiasialliset kustannukset olivat.

Talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella hyvinvointialueet eivät voi kattaa taseeseen kertyneitä alijäämiä lainsäädännön mukaisesti vuoteen 2026 mennessä

- Talousarvioesityksessä on todettu, että ”Lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden tulee sopeuttaa menokehityksensä valtion rahoituksen asettamiin puitteisiin. Tätä tukevat myös hyvinvointialueiden taloutta koskevat säännökset, kuten kertyneen alijäämän kattamisvelvoite.”
- Samaan aikaan talousarvioesityksen sivulla Y93 on kuvattu arvio hyvinvointialueiden tuloista ja menoista. Arvion mukaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettu kertynyt alijäämä vuoden 2026 lopussa on -3,6 Mrd. euroa.
- Alueiden alijäämien kattamiseksi valtion rahoituksen tasoa tulee korjata tai alijäämän kattamismenettelyä muuttaa.

Talousarvioesitys 2025

Arvio hyvinvointialueiden tuloista ja menoista 2023—2028, mrd. euroa

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Toimintakulut	28,2	29,5	30,7	31,6	32,6	33,6
muutos, %		4,5 %	4,2 %	2,9 %	3,1 %	3,1 %
Toimintatuotot	4,2	4,6	5,0	4,8	4,7	4,7
muutos, %		7,9 %	9,4 %	-4,6 %	-1,8 %	-0,2 %
Toimintakate	-24,0	-24,9	-25,7	-26,8	-27,9	-28,9
muutos, %		3,9 %	3,2 %	4,4 %	3,9 %	3,6 %
Valtionrahoitus	23,2	24,1	26,2	27,1	28,0	28,1
josta kumulatiivinen jälkikäteis-						
tarkistus	0,0	0,0	1,4	1,4	1,4	0,5
Rahoitustuotot ja -kulut	-0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Vuosikate	-0,8	-0,9	0,4	0,1	-0,1	-1,0
Poistot	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Satunnaiset erät	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	-1,3	-1,5	-0,3	-0,5	-0,8	-1,7
Tulorahoituksen korjauserät	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Käyttöomaisuusinvestoinnit	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8
Rahoitusosuudet ja myyntitulot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toiminnan ja investointien raha-						
virta	-1,7	-1,9	-0,5	-0,8	-1,0	-1,8
Lainakanta	5,8	7,7	8,2	9,0	10,0	11,8
Nettokustannukset	24,5	25,6	26,5	27,6	28,7	29,8
muutos, %		4,4 %	3,5 %	4,4 %	4,0 %	3,8 %

Hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen on oikeansuuntainen toimi, mutta se ei saa vaarantaa perustason palvelujen vahvistamista ja heikentää hyvinvointialueiden talouden tasapainoa

- Nykyisessä toimintaympäristössä on kannatettavaa, että hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä ja velvoitteita arvioidaan ja kevennetään. Julkisen talouden tilanne ja henkilöstön saatavuus ei mahdollista palveluiden järjestämistä nykyisten tehtävien ja velvoitteiden puitteissa, jotka on säädetty erilaisessa toimintaympäristössä.
- Osa suunnitelluista muutoksista on kuitenkin ristiriidassa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteiden kanssa ja toimenpiteet heikentävät hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa entisestään.
- JTS:n tehtävämuutoksia vastaava rahoituksen leikkaus Keski-Suomen hyvinvointialueelle tarkoittaa 20 M€ lisäsopeutuksia vuodelle 2025 ja 30 M€ sopeutuksia vuoteen 2028 mennessä jo hyväksytyn talouden tuottavuus- ja tasapainottamisohjelman lisäksi.
- Tätä vastaava toiminnan ja talouden sopeuttaminen tarkoittaa 400-600 HTV:n vähentämistä tilanteessa, jossa Keski-Suomen hyvinvointialue kärsii jo merkittävästä henkilöstöpulasta ja ei kykene nykyiselläänkään täyttämään kaikkia lainsäädännössä asetettuja tehtäviä ja velvoitteita.
- Velvoittavan lainsäädännön purkamisella tulisi tehdä myös sellaisia muutoksia, jotka parantavat hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa ja lisäävät hyvinvointialueiden talouden sopeuttamismahdollisuuksia. Mikäli muutosten vaikutukset leikataan hyvinvointialueiden rahoituksesta ylimitoitettusti, muutokset eivät vahvista hyvinvointialueiden taloutta eivätkä siten auta ratkaisemaan hyvinvointialueiden rahoituksen ja tehtävien ja velvoitteiden epätasapainoa vaan päinvastoin heikentävät hyvinvointialueiden taloutta.

Hoitotakuun määräaikojen pidentäminen on ristiriitaista suhteessa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteisiin ja sitä vastaava rahoituksen leikkaus on ylimitoitettu

- Hoitotakuun muutos ei vie palvelujärjestelmän kehittämistä oikeaan suuntaan suhteessa perustason ja hoitoon pääsyn vahvistamisen tavoitteen kanssa.
- Keski-Suomen hyvinvointialueen tavoite ei ole optimoida perusterveydenhuollon hoitojonoja 3 kuukauteen ja suun terveydenhuollon hoitojonoja 6 kuukauteen laskennallisen säästötavoitteen saavuttamiseksi, vaan hoitaa potilaat mahdollisimman nopeasti perustasolla kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja siten vähentää myös raskaampien ja kalliimpien palveluiden tarvetta.
- Hoitotakuun muutosten osalta valtakunnalliseksi säästötavoitteeksi ja rahoituksen leikkaukseksi on arvioitu 121 M€, josta Keski-Suomen hyvinvointialueen osuus on noin 6 M€.
- Tämän suuruusluokan rahoituksen leikkausta vastaava toiminnan sopeuttaminen tarkoittaisi yli 100 HTV:n vähentämistä peruspalveluista tilanteessa, jossa ammattitaitoisesta henkilöstöstä on jo pula.

Henkilöstön saatavuuden, ostopalveluiden ja hoitoon pääsyn tilannekuva, kustannusten jakautuminen perustason vrt. erikoistason välillä

- Terveystieteiden palveluiden saatavuutta on heikentänyt merkittävästi kaikkia ammattiryhmiä koskevat henkilöstön saatavuusongelmat. Lisäksi mahdollisuus rahoittaa ja jatkokouluttaa erityisesti osaavaa hoitohenkilökuntaa, on heikentynyt huomattavasti. Tämä on johtanut ongelmiin kaikilla hoidon tasoilla. Ongelmat ilmenevät mm. mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuuden ongelmina, perusterveydenhuollon ajoittaisina hoitoon pääsyn ongelmina ja erikoissairaanhoidon hoitojonoina. Viime mainittuun ovat vaikuttaneet myös koronapandemian ja aikaisempien työtaistelutoimien aiheuttamat hoidon vähentämiset. Jonoja ei ole voitu riittävästi purkaa henkilöstöön ja talouteen liittyvien ongelmien vuoksi.
- Keski-Suomen hyvinvointialueella on saatu kuitenkin aiempaan verrattuna ylläpidettyä ja osittain jopa parannettua hoitoon pääsyä keskisuomalaisten palvelutarpeiden kasvaessa. Tarpeen kasvu johtuu muun muassa väestön ikääntymisestä ja esimerkiksi erityisen vaativan lastensuojelun asiakkaiden määrän kasvusta.
- Keski-Suomen hyvinvointialueella yleiskatteinen rahoitus ei ole riittävä hyvinvointialuetta koskevan lainsäädännön velvoitteiden toteuttamiseen. Palveluiden järjestämisen ja saatavuuden varmistaminen on tarkoittanut alijäämäisiä taloudellisia tuloksia.
- Ostopalveluiden käyttöä on pyritty vähentämään siltä osin kuin ostopalvelujen on tunnistettu olevan omaa toimintaa kalliimpi tapa palveluiden järjestämiseen. Ostopalveluiden vähentäminen tavoitteen mukaisesti ei ole kuitenkaan ollut mahdollista oman toiminnan resurssien ollessa puutteelliset. Vuosien 2023 ja 2024 aikana ostopalvelujen hintakehitys on ollut oman toiminnan kustannusten kasvua nopeampaa erityisesti asumispalveluiden ostoissa hyvinvointialueelle siirtyneiden, hyvinvointialuetta sitovien sopimusten erilaisten sisältöjen ja hinnoitteluperusteiden vuoksi.
- Keski-Suomen hyvinvointialueella erikoissairaanhoidon osuus vuoden 2023 nettokäyttökustannuksista oli 10,7 %. Koko maassa erikoissairaanhoidon osuus nettokäyttökustannuksista oli 11,8 %. Keski-Suomessa erikoistason osuus kustannuksista on siis keskimääräistä pienempi, Valtiokonttorin talousraportoinnin tietojen perusteella maan pienin. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä hyvinvointialueen tehtäviin huomioidut tehtävämuutokset kohdentuvat erityisesti perustason palveluihin, mikä kasvattanee erikoissairaanhoidon osuutta jatkossa.

Rahoituksen tarveperusteisuus nykyisillä määräytymistekijöillä ja nykyisellä toteutustavalla ei toimi oikeudenmukaisesti

- Rahoitusjärjestelmässä määräytymistekijöiden tarkoituksena on huomioida alueiden välisiä olosuhde-eroja ja kohdentaa rahoitus oikeudenmukaisesti alueiden kesken. Hyvinvointialueiden ensimmäisten vuosien rahoituksen perusteella on nähtävissä, että rahoitusmalli ei toimi kaikilta osin tarkoituksenmukaisesti.
- Hyvinvointialueiden rahoituksen laskennallisissa määräytymistekijöissä asukasluku huomioidaan yhtenä tekijänä. Tämän lisäksi asukasluku vaikuttaa kaikkiin muihinkin määräytymistekijöihin. Asukasluvun vaikutus rahoituksen jakautumiseen on siten ylikorostunut verrattuna muihin tekijöihin. Malli suosii niitä alueita, joilla väestömäärä kasvaa.
- Tarveperustaisuuden toimivuudessa kyseenalaista on myös se, että alueiden 26,2 miljardin euron rahoituksen jakaminen alueiden kesken perustuu alueiden itse ilmoittamiin tietoihin, joiden laadunvarmistusta ei systemaattisesti tehdä kansallisella tasolla (esim. pitkäaikaisdiagnoosien käsittely).
- Keski-Suomen hyvinvointialueen asukaskohtainen alijäämä vuonna 2023 oli alueiden toiseksi suurin. Keski-Suomen hyvinvointialueella jälkikäteistarkistuksen määrä vuoden 2025 rahoituksessa on 67 miljoonaa euroa kun vuoden 2023 toteutunut alijäämä oli 113,5 miljoonaa euroa. Rahoituksen kasvu vuodelle 2025 on 7 % kun alueiden rahoitus yhteensä kasvaa 8,9 %. Vertailun vuoksi todettakoon, että esimerkiksi ainoana alueena vuonna 2023 ylijäämäiseen tulokseen päässeen Helsingin kaupungin yleiskatteisen rahoituksen kasvu vuodelle 2025 on 9 %. Tämä kuvaa sitä, että rahoituksen tarveperusteisuus nykyisillä määräytymistekijöillä ja nykyisellä toimintatavalla ei toimi oikeudenmukaisesti.
- Valtion yleiskatteinen rahoitus jää Keski-Suomen hyvinvointialueelle pysyvästi merkittävästi pienemmäksi kuin hyvinvointialueelle siirtyneen toiminnan tosiasialliset kustannukset olivat.

Yhteenveto

- Hyvinvointialueen näkökulmasta ensisijaista on, että julkisen talouden suunnitelmassa ja valtion talousarviossa tehtävillä päätöksillä korjattaisiin hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa ja varmistettaisiin, että hyvinvointialueiden valtion rahoitus vastaa niiden tehtävien ja velvoitteiden edellyttämää tasoa. Taseen kertyneiden alijäämien kattaminen hyvinvointialuelain mukaisesti vuoden 2026 loppuun mennessä ei ole mahdollista talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella, kuten talousarvioesitykseen sisältyvässä arviolaskelmassa on esitetty.
- Hyvinvointialueen alijäämien kattamiseksi nykyistä alijäämän kattamisvelvollisuuslainsäädäntöä tulee muuttaa. Rahoituslaskelmien ja rahoituslainsäädännön alkuperäinen lähtökohta oli, että hyvinvointialueet aloittavat toimintansa rahoituksellisesti tasapainossa ja rahoituksen leikkaus alkaa vuonna 2025 palvelutarpeen huomioimisella 80 %:sti.
- Hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden keventäminen on oikeansuuntainen toimi. Tehtävien ja velvoitteiden keventäminen ei kuitenkaan saisi vaarantaa perustason palveluiden vahvistamista, hoitoon pääsyä ja heikentää entisestään hyvinvointialueiden heikkoa talouden tilaa.
- Velvoittavan lainsäädännön purkamisella tulisi tehdä myös sellaisia muutoksia, jotka parantavat hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa ja lisäävät hyvinvointialueiden talouden sopeuttamismahdollisuuksia. Mikäli muutosten vaikutukset leikataan hyvinvointialueiden rahoituksesta ylimitoitettusti, muutokset eivät vahvista hyvinvointialueiden taloutta eivätkä siten auta ratkaisemaan hyvinvointialueiden rahoituksen ja tehtävien ja velvoitteiden epätasapainoa vaan päinvastoin heikentävät hyvinvointialueiden taloutta.

Lisätietoja

Aija Suntioinen

Talousjohtaja

Keski-Suomen hyvinvointialue

Puh. 040 185 9985

aija.suntioinen@hyvaks.fi

Kiitos

www.hyvaks.fi
#hyvaks #hyvääarkikaikille